

Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України
Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва
АПрН України

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Юридичний інститут

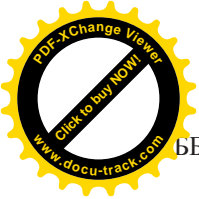
Проблеми охорони прав суб'єктів корпоративних правовідносин

Матеріали

Міжнародної науково-практичної
конференції, *присвяченої 10-ій річниці
створення Лабораторії з вивчення
проблем корпоративного права
Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва
Національної академії правових наук
України*

23-24 вересня 2011 року

м. Івано-Франківськ, 2012

ББК 67.9 (4Укр)

П78

Редакційна колегія:

О.Д.Крупчан – академік НАПрН України, директор Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва НАПрН України, кандидат юридичних наук, доцент;

В.В.Луць – академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор;

В.А.Васильєва – директор Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права;

І.Б.Саракун – кандидат юридичних наук, ст. наук. співр., ст. наук. співр. Лабораторії з вивчення проблем корпоративного права НДІ ППП НАПрН України.

Рекомендовано до друку Вченою Радою Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва НАПрН України (протокол № 2 від 29 лютого 2012 року)

П78 Проблеми охорони прав суб'єктів корпоративних правовідносин [текст] : *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-ій річниці створення Лабораторії з вивчення проблем корпоративного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва Національної академії правових наук України* (проведеної Лабораторією з вивчення проблем корпоративного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України спільно з Юридичним інститутом Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника 23-24 вересня 2011 року) – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2012. - 189 с.

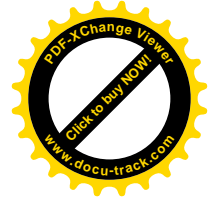
У збірник включені статті і тези доповідей учасників Всеукраїнського науково-практичного семінару, який відбувся 23-24 вересня 2011 року на базі Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Висвітлюються результати наукових досліджень проблем охорони прав суб'єктів корпоративних правовідносин.

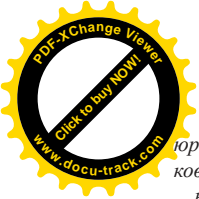
Для студентів, слухачів, курсантів юридичних факультетів, науковців, практичних працівників та всіх зацікавлених осіб.

ББК 67.9 (4 Укр)

© Інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012

©Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2012

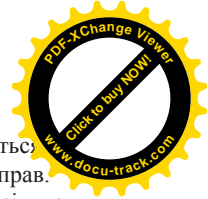
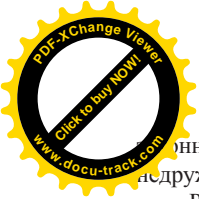
- юридический институт. Ученые записки. — X, 1957. — Т. 11. Вып. 2. — С. 97—121; Биков А.И. Правовые проблемы реализации государственной собственности: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — М.: Б., 1993. — 36 с.; Братусь С. Государственная собственность и имущественные права предприятий // Хозяйство и право. — 1989. — № 8. — С. 97—106. Иващенко О.М. Особенности правового регулирования управления объектами государственной собственности // Право и безпека. — 2003. — № 2 — С. 23—25; Пронська Г. Проблеми права державної власності в СРСР // Радянське право. — 1989. — № 11. — С. 29—32.
2. Господарський кодекс України // Відом. Верхов. Ради України.- 2003.- N 18 (02.05.2003).- Ст. 144
 3. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» // Відом. Верхов. Ради України.- 2006.- N 46 (17.11.2006).- Ст. 456
 4. Закон України «Про акціонерні товариства» // Відом. Верхов. Ради України — 2008. — N 50-51 (19.12.2008). Ст. 384
 5. Звіт Фонда державного майна України про результати управління корпоративними правами держави в господарських товариствах за 2010 рік // режим доступу : www.spfu.gov.ua/ukr/reports/spfu/2010k.pdf
 6. Постанова КМУ від 5 січня 2011 р. N 1 Про затвердження базового нормативу відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності у 2010 році господарських товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави // Офіц. вісник України. — 2011.- N 1 (14.01.2011).-Ст. 36
 7. Порядок відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями, затв. постановою КМУ від 23 лютого 2011 р. N 138
 8. Погрібний Д.І «Корпоративні права держави: поняття, підстави виникнення, механізм реалізації»// X. Видавництво «ФІНН».- 2009.- 166С
 9. Розпорядження КМУ від 18 липня 2005 р. «Про перерахування до державного бюджету дивідендів, нарахованих ВАТ «Укрнафта» на державну частку в його статутному фонді
 10. Розпорядження КМУ від 26 листопада 2009 р. N 1598-р Деякі питання сплати ВАТ «Укрнафта» дивідендів, нарахованих за результатами його фінансово-господарської діяльності за 2006 - 2008 роки
 11. Статут НАК «Нафтогаз України, затв. постановою КМУ від 25.05.98 N 747

Сіщук Л.В.

аспірантка кафедри цивільного права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

До питання про рейдерство в Україні та шляхи його подолання

Ефективність функціонування економіки будь-якої країни залежить від стабільного розвитку підприємницької діяльності в ній. Останнім часом, з бурхливим розвитком світової економіки все більш актуальними стають процеси злиття та поглинання компаній. Актуальність проблеми полягає в тому, що для пострадянських країн злиття та поглинання — це засоби нагромадження капіталу, збільшення своєї частки на ринку та здійснення інвестицій. Проте, незважаючи на позитивні аспекти злиттів та поглинань, в Україні більш поширене силове захоплення компанії або «рейдерство». Розвиток корпоративного сектора економіки України останніми роками супроводжується стрімким зростанням рейдерських схем здобуття контролю над капіталом господарських товариств та виведення активів з володіння

чних власників [1, с.170]. Рейдерство у сучасному розумінні розглядається як одне з найбільш небезпечних засобів ліквідації підприємств, яке передбачає поглинання компаній і перерозподіл власності та корпоративних прав.

Рейдерство — це нове поняття, що з'явилося в нашому лексиконі зовсім недавно, тому визначити його поняття можна виключно на підставі ознак і в аналогії з тим, що називають «рейдерством» за кордоном. Слово «рейдер» має англійське походження і в перекладі з англійської (raider) означає компанію, що поглинає інші компанії, скуповуючи акції компанії – жертви з метою отримання її контрольного пакету [2, с.126].

Рейдерство є у всьому світі. Якщо це законне рейдерство, тобто якщо на ринку перерозподіляється власність законними методами на користь ефективних компаній, це вважається нормальною діяльністю. У розвинених країнах рейдерство не є таким небезпечним, використовуються здебільшого економічні важелі: аналіз ринку, з'ясування кон'юнктури, участь у біржових торгах, гра на ринку цінних паперів тощо. Існують погляди, що компанії, які займаються даним видом діяльності на законних підставах, певною мірою очищують ринок. Але проблема в тому, що в Україні рейдерство найчастіше має кримінальний характер, де незаконним чином відбираються активи в ефективних власників [3].

Рейдерство умовно поділяють на «біле рейдерство», «сіре рейдерство» та «чорне рейдерство», однак в Україні не існує чітких меж між окремими його видами. Зокрема, суть «білого рейдерства» полягає в тому, що рейдер діє винятково за законом, використовуючи існуючі прогалини законодавства, організовує скупку акцій або боргів підприємства, намагається тимчасово погіршити його економічне й фінансове становище, понизити в ціні його акції, впливає на процедури банкрутства і санації підприємства.

Щодо «сірого рейдерства», то тут уже мова йде про балансування на грані закону, однак, з певними його порушеннями. Для «сірого рейдерства» характерне використання фальсифікованих документів, подвійного реєстру, незаконних зборів акціонерів, використання незаконних рішень суду. «Чорне рейдерство» означає використання фальсифікованих документів та інші методи «сірого рейдерства», але значно більше уваги приділяється корумпованості чиновників різного роду адміністрацій, міністерств, представників правоохоронних органів, суддів [4].

Поширене в Україні рейдерське захоплення підприємств спрямоване на неправомірне заволодіння власністю (майновими правами на власність) підприємства: коштами; технікою; продукцією підприємства; зайнятими підприємством територіями; будинками й спорудами; засобами виробництва; бізнесом у цілому тощо [5, с. 131].

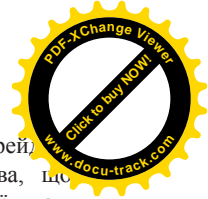
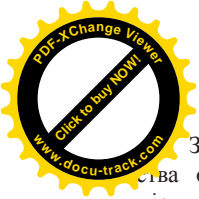
У своїй діяльності рейдери використовують наступні схеми й методи:

1. Використання міноритарного пакета та неправосудних судових рішень, які визначають, що добросовісний акціонер взагалі акціонером не є, не може приймати участі в зборах акціонерів і т.д., (для розмивання контрольного пакета).

2. Покупка боргів підприємства, його штучне банкрутство або початок процедури санації.

3. Скупка міноритарних пакетів акцій на фондовому ринку або безпосередньо в дрібних власників, з метою створення контрольного пакета.

4. Маніпуляції з реєстрами власників [4].

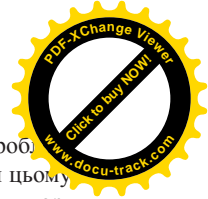
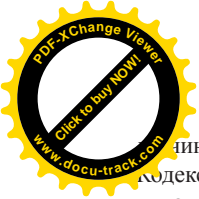
З наведеного випливає, що причинами виникнення й поширення рейдерства є недосконалість корпоративного й процесуального законодавства, що містить численні прогалини, корумпованість суддів і органів державної влади, низький рівень правової культури, правовий нігілізм суб'єктів господарювання і представників органів державної влади та інші чинники.

Загалом рейдерське захоплення (поглинання) підприємства є добре організованим, продуманим, цілеспрямованим і комплексним заходом, який вимагає від його ініціаторів (рейдерів) значних інтелектуальних і фінансових ресурсів. Використання корупційних зв'язків дозволяє рейдеру досягти ефекту раптовості, необхідного для захоплення чужого підприємства, а неправосудні судові рішення дозволяють рейдеру розпорядитися чужим майном на свою користь.

В Україні офіційна статистика недружніх злиття-поглинань господарюючих суб'єктів не існує. Водночас у публікаціях ділових ЗМІ знаходимо дані про рейдерські захоплення, зокрема такі, що здійснювалися за допомогою судових рішень та незаконних дій реєстратора. Прикладом такого недружного поглинання можна навести дії щодо ЗАТ «Житомирські ласощі». Швейцарська компанія «Дельта Кепітал СА» (Швейцарія) була власником 95% акцій від статутного капіталу підприємства ЗАТ «Житомирські ласощі», і з кінця 90-х років проводила інвестування підприємства. За 11 років вносились прямі інвестиції і проводилося реінвестування. На сьогоднішній день вартість фабрики становить близько 140 мільйонів доларів. На початку 2010 року фабрика мала відповідального власника, на підприємстві працювало близько 3 тисяч чоловік. Раптом з допомогою неправосудних рішень, компанія «Дельта Кепітал СА», представник якої була головою наглядової ради, була виведена з наглядової ради, рішенням господарського суду. Суд, заарештував акції компанії і заборонив наглядовій раді виносити рішення, а яким би то не було особам їх виконувати. Після цього представника компанії «Дельта Кепітал СА» перестали пускати на територію фабрики і на збори акціонерів. Реєстратор виключив компанію з реєстру, далі пішло злиття фабрики з компанією ТОВ «Будстайл ХХІ». Новостворене підприємство отримало іншу назву - товариство з додатковою відповідальністю «Житомирські ласощі», до структури якої увійшли тільки 50 акціонерів, і яке оголосило себе правонаступником підприємства, отримавши безоплатно у власність майно фабрики, вартістю 140 млн. доларів» [6]. Відомі також судові процеси щодо розгляду справ ВАТ «Нікопольський завод феросплавів», завод «Криворіжсталь» тощо.

Одна з основних проблем – рейдерство існує під прапором фіктивної законності. Протиправні дії при рейдерстві мають вигляд правової достатності й необхідного обґрунтування – сприяють цьому недоліки вітчизняного законодавства [3]. І хоча сьогодні існує Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р., в якому передбачено обов'язкове повідомлення товариства особою про її намір придбати значний пакет акцій відповідного акціонерного товариства, обов'язок товариства забезпечувати збереження повної та достовірної інформації про себе та свою діяльність та рівний доступ до неї учасників товариства, що сприяє обмеженню можливості «рейдерства», але не запобігає дуже поширеним схемам захоплення компанії для подальшого негайного вилучення її активів.

Якщо звернутися до досвіду провідних країн світу зі сталими ринковими відносинами, то більшість питань щодо злиттів і поглинань підприємств внесені

чинного національного корпоративного законодавства таких країн, розробки Кодекси корпоративного управління, Кодекси про злиття і поглинання, при цьому випадки рейдерства як ворожого поглинання, що здійснюється поза нормами корпоративного законодавства, засуджується бізнес-товариством [7].

Виходячи з викладеного, формування державних механізмів протидії рейдерству має передбачати розробку і реалізацію комплексу заходів, у тому числі удосконалення чинного законодавства та реформування судової системи захисту прав учасників господарських товариств. Боротьба з «рейдерством» вимагає забезпечення належної мотивації та ефективних механізмів відповідальності суддів і працівників правоохоронних органів, що повинно бути передбачено нормою закону.

1. Бєліков О. О. *Великий рейдерський словник. Превентивні методи захисту, або як протистояти рейдерському захопленню* // О. О. Бєліков, А. В. Грайворонський, О. М. Хольченко. – К. : Юстініан, 2009. – 296 с.
2. Савельєв С. В., Гуцайлюк З. В., Козюк В. В. та ін. *Економічна та майнова безпека підприємства і підприємництва. Антирайдерство* // С. В. Савельєв, З. В. Гуцайлюк, В. В. Козюк – Тернопіль: Вид. Тернограф, 2008. – 424 с.
3. Фоміна Катерина *Шляхи подолання рейдерства* // К. Фоміна. – *Правовий тиждень*. – 2008. – №39(112) – Режим доступу: <http://www.legalweekly.com.ua/article/?uid=647>
4. *Теоретичні основи та походження інституту недружнього поглинання підприємств. Сучасне становище в Україні.* – Режим доступу: <http://consultants.kiev.ua/publ-kats/teoretichn-osnovi-ta-pochodzhennya-nstytutu-nedruzhnogo-poglinannya-p-dpri-mstvsuchasne-stanovische-v-ukra-n/>
5. Варналій Захарій Степанович, Мазур Ірина Іванівна *Рейдерство в Україні: передумови та шляхи подолання* // З. С. Варналій, І. І. Мазур. – *Стратегічні пріоритети.* – 2007. – №2(3). – С. 129 - 136
6. Режим доступу: <http://www.unian.net/ukr/news/news-423911.html>
7. Тарацанська О.Б. *Державна протидія рейдерству в корпоративному секторі економіки України* // О.Б. Тарацанська – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txt/10tobseu.pdf>

Симонян Ю.Ю.

к.ю.н., асистент кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Відповідальність учасників командитного товариства при формуванні складеного капіталу

На відміну від інших видів господарських товариств відповідальність за правопорушення у корпоративних відносинах учасників командитного товариства має свою специфіку, яка обумовлена наявністю двох категорій учасників та самою конструкцією командитного товариства як юридичної особи.

Можна стверджувати, що відповідальність учасників за зобов'язаннями товариства є одним із найбільш проблематичних та важливих з практичної точки зору питань правового регулювання персональних товариств [1, с. 14].

Нами вже була запропонована класифікація видів відповідальності згідно суб'єктного складу у командитному товаристві [2, с. 216];